

KÖSEÇOBANLI AĞZINDAN DERLEMELER

Mustafa GÜNDÜZ*

Özet

Değişen dünya şartlarından en çok etkilenen varlıklardan biri dildir. Küreselleşme ve medya etkisiyle yerel unsurlar hızla unutulmaya başlamıştır. Bunlar içerisinde yerel diller, şiveler ve ağızlar kayda geçirilmediği takdirde kesin olarak unutulacaklardır. Ağız çalışmalarının yapılmasıyla yabancı dillerden kelime almanın yanında, dilin kendi birikimi de kullanılabilir. Bu çalışmada Türkçe'nin kırsal bir yörede (Köseçobanlı'da) halen kullanılan ağızdan derlemeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dil, Ağız, Gülnar, Köseçobanlı

Abstract

One of the existences under the influence of the changing conditions of the world is language. With the effect of the globalization and mass media, local entities started to disappear suddenly. Among them, regional dialects and accent will be absolutely forgotten unless they are documented. In studies about language variations, besides borrowing, the language's own accumulation can be used. In this study current regional language samples from Köseçobanlı, a rural region from Turkey, are compiled.

Key Words: Language, Regional Dialect, Accent, Gülnar, Köseçobanlı

Giriş:

Dil insanlar arasında iletişimi sağlayan araçların başında yer alır. Temeli tarihin bilinmeyen dönemlerinde atılmış canlı, dinamik, gelişen, değişen bir varlıktır. Bir dilin kelime hazinesi onun gücü, etkisi, genişliği ve anlam derinliği hakkında bilgi veren en önemli göstergedir. Dilin, çağın gereken şartlarına cevap verebilmesi için, ya kendi özgün birikimini ve dinamiklerini kullanarak yeni kelimeler ve kavramlar üretmesi ya da diğer dillerden kelime alması zorunlu görünmektedir.

Tarih boyunca Türkçe'nin değişim ve gelişim serüvenine bakıldığında yukarıdaki belirlemelerden daha çok ikincisi tercih edilmiştir. Diğer dillerden kelime almak dilin gramer ve mantık yapısına aykırı olmadığı müddetçe dile zarar vermez aksine, kelime dağarcığına yapılan bir kazanım olur. Dışardan alınan kelimeleri kendi kuralları içerisinde eriterek kullanmak o dilin gücünü gösterir.

Her ne kadar durum böyle olsa da yeni kelime türetme, var olan kelimelerin farklı kullanışlarını ve anlamlarını bilme dil çalışmalarında gereklidir. Dünyanın en kapsamlı birkaç dilinden biri olan Türkçenin farklı coğrafyalarda konuşulan sayısız ağız, şive ve lehçeleri bulunmaktadır. Bütün bu farklılıkları,

---

* Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi

zenginlikleri, kelime kökenlerini ve anlamlarını içine alacak kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Türk dilinin etimolojisine yönelik derinlemesine çalışmalar son derece sınırlıdır. Bununla birlikte böylesi bir projeyi hayata geçirmek de son derece zor görünmektedir. Türk Dil Kurumu tarafından çeşitli tarihlerde yayımlanan farklı bölgelerin ağız derlemeleri, tarama sözlükleri ve derleme sözlükleri önemli bir ihtiyacı karşılamaktadır. Bir dilin farklı coğrafyalarda kullanılan kelimelerini anlam farklılıklarını, ağız ve lehçeleri bilmenin bir çok nedenleri bulunmaktadır:

- ✓ Öncelikle dil zenginliği için gereklidir.
- ✓ Toplumların yaşama biçimleri dillerine yansır. "Dil benim evimdir" diyen bir Batılı düşünürün kastettiği felsefe, yaşanılan hayatın bütün incelikleriyle dile sinmesi ve dilde kendini gösteriyor olmasıdır.
- ✓ Bir kültürü anlayabilmenin en önemli ve birinci şartı o kültür çevresinin dilini öğrenmektir.
- ✓ İçinde yaşadığımız ve temel felsefesi "farklılıklara yaşam hakkı tanımak" olan post-modern çağda dil ve konuşma farklılıklarının farkında olmak.
- ✓ Kelimelerin kökenleri hakkında önemli ve farklı bilgilere ulaşmak.

Ağız derlemelerinin gerekliliği ve faydası hakkında daha bir çok nedenler sayılabilir. Türk Dil Kurumu tarafından basılmış ağız derleme çalışmalarının giriş kısımlarında konuyla ilgili geniş bilgiler bulunmaktadır. Yazının hacim bakımından artmaması için bunlara fazla yer verilememiştir.

Dil, tarih, sosyoloji vb. alanlarının önemli bir birikimi olan Türk Yurdu dergisinin 1331(1916) yılı 104. sayısında Ufalı Toktamış'ın konuyla ilgili açıklamaları hayli ilginçtir: "Bu son yıllarda Osmanlı Türkçesinin sadeleştirilmesine epeyce çalışıldığı görülmektedir. Bu yoldaki çalışmaların büyük neticeler vereceği belli olmakla beraber, fikrimce bu yetiştirmez. Bir de asıl Türkçe kelimeleri hep bir araya toplamak gerekir. Bunun için dil bilgilerini bilenlerin Türkçe söylenen bütün kasaba ve köylerde kullanılan kelimelerin asıllarını arayarak lügat kitabına koymaları lâzım ise de o çok vakit alacağından Türkçe ile uğraşan gazete ve risaleler tarafından bir münasebetle bu maksat ilân edilerek dilini bilen kimselerden, mevcut lügat kitaplarında olmayan Türkçe kelimelerin nasıl söylendiği dahi bildirilmek üzere o gazeteye yazılmasını istemeli ve icap ederse biraz para feda ederek münasip hediyeler verilmelidir.

Bu suretle hareketin büyük neticeler vereceğine hiç şüphe etmemekteyim. Çünkü taşrada biraz dolaşmakla öğrendiğim birkaç kelimenin İstanbul'da hiç işitilmemiş olduğunu anladığım gibi mevcut lügat kitaplarında da bulamadım."¹ Görüldüğü üzere yazar taşradaki dil farklılığına işaret etmekte ve bunların lügat kitaplarına girmesini salık vermektedir.

¹ Ufalı Toktamış, A. Agah, Türk Dili Üzerine Tetebbu ve Tahkikler, **Türk Yurdu** C.4, S.104, 1331(1916) s.350-351.

Bu türden düşünce ve uygulamalara Türkçe'nin sadeleşmeye başladığı dönemlerden itibaren rastlamak mümkündür. 7 Mayıs 1310(19 Mayıs 1894) tarihinde dönemin Maarif Vekaletince Manastır İdadîsine gönderilen bir tamimde Türkçe'nin farklı bölgelerde kullanılan ağızlarına dikkat çekilmekte ve bunların toplanması istenmektedir. Söz konusu tamimin ülkenin diğer bütün idadilerine de gitmiş olması büyük olasılıktır. Bursalı Tahir Bey tarafından Fuad Köprülü'ye verilen tamim, *Milli Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri ve Divân-ı Türkî-i Basit* içinde yayınlanmıştır.² Köprülü burada kısa bir değerlendirme yapar: "Bu resmi tezkere daha doğrusu tamim Türkçe'nin tedris usulü hakkında olup mekteplerde, *Arapça ve Acemce kelimelerden a'zami nispette kurtulmuş sâde bir lisan*, öğretilmesini ve İstanbul şîvesinin bu hususta esas itihaz edilmesini tavsiye etmektedir. Benim bildiğime göre, maarif hayatında bu hususta yapılmış ilk resmi teşebbüs budur"³

Banarlı, Türkçe'nin Sırları'nda Köprülü'nün yayınladığı bu tamimin tam metnini ve buna ilâve yeni bir vesikayı sadeleştirme yapmadan tam metin olarak verir ve geniş bir değerlendirmesini yapar. Banarlı'nın yayınladığı vesika da 24 Eylül 1310(6 Ekim 1894) tarihlidir. "Sultan Hamîd bizzat açtığı Meclîs-i Mebûsan'daki Türk Mebusların ilmî ve fikrî kifâyetsizliklerinden doğacak tehlikeyi sezmiş, bu meclisi kapatmış ve derhal geniş ölçüde bir maârif faaliyetine girişerek, Türkiye'de çok sayıda ve yüksek dereceli, kaliteli mektepler açtırmıştı. Bu faaliyetlerin tek gâyesi, mekteplerden tam mânâsıyla münevver mezûnlar yetiştirerek memleketi onlar vâsıtasıyla uyandırıp kurtarmak olabilirdi. Nitekim Sultan Hamîd, bu gâyeye varmak için her şeyden evvel Türkçe'nin ıslâhı gerektiğini düşünmüş ve yukarıdaki tâmîminin arkasından daha da ileri giderek *Türk Tarihinde İlk defa, halk dilinde yaşayan Türkçe kelimelerin toplanması* için emir vermiştir. Bunun için devrin mektep muallimlerini vazîfeli kılmak istemiş ve Bâbîâlî vâsıtasıyla Maârif Nâzırlığına bir tebliğ daha yollanmıştır. Bu tebliğin sûreti elimizde yoktur. Fakat verilen emrin ne netice aldığı soruşturan bir sadâret tezkeresine, devrin Maârif Nâzırı Zühdü Paşa'nın verdiği cevâbın müsveddesi şimdi elimizdedir. Önemine binâen aynen yayınlanması uygun görülmektedir."⁴

Böylesi bir girişimin nasıl neticelendiği çok iyi bilinmemektedir. Ancak o dönemlerde başlayan bu tür düşünceler Türk Dil Kurumu'nun kurulmasından kısa bir süre sonra gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Uzun bir çalışma sonrasında basılabilen Derleme Sözlüğü ve Tarama sözlüğü bu tür çalışmaların sadece bir kağıdır.

Günümüzde farklı bir gelişme ile karşı karşıya bulunmaktayız. Bütün toplumları etkisi altına alan ulusal basın ve yayın hareketleri neticesinde farklı yaşam türleri, şive farkları, yeme içme alışkanlıkları hızla tekdüzeleşmektedir. Hatta küreselleşme adına bunların birçoğu yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır.

² Fuad, Köprülü, *Milli Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri ve Divân-ı Türkî-i Basit*, Devlet Matbaası, (İstanbul 1928) s.9-48; Ayrıca Bakınız: *Edebiyat Araştırmaları*, (Ankara 1994), s.271-315

³ Fuad Köprülü, *A.g.e.*, (Ankara 1994), s.313.

⁴ Bu vesikanın tam metni ve yorumu için bakınız: Nihad Sâmî Banarlı, *Türkçe'nin Sırları*, 13. Baskı (İstanbul 1995) s.207-218.

Yerel unsurların günden güne kaybolmaya yüz tuttuğu bilinen bir gerçektir. Kuşkusuz bunlar içerisinde en önemlisi de dildir. Yazılı ve somut izleri bulunmayan bu çeşitliliğin kayıtlara geçirilmemesi durumunda geri getirilmesi mümkün olamayacaktır. Dolayısıyla en azından ülkemiz sınırları içerisinde farklı yörelerde kullanılan kelimelerin anlam ve söyleniş farklılıklarını kayda geçirmek dil çalışmalarında önemli bir görevdir.

Bu amaçtan hareketle ülkemizin ücra bir köşesi olan Mersin ili Gülnar ilçesi Köseçobanlı yöresi ağzında kullanılan bazı kelimeler derlenmiştir.

Yöntem:

Derleme işlemi ve kelimelerin yazımı sırasında şöyle bir yöntem uygulanmıştır: Özellikle yaşlıların sohbetleri ve konuşmaları esnasında lügatlerde olmayacağı düşünülen kelimeler ve deyimler not edilmiştir. Bu işleme birkaç yıl devam edilerek belli bir yekûna ulaşan kelimeler bir araya getirildikten sonra öncelikle Türk Dil Kurumu'nun *Türkçe Sözlüğü*yle karşılaştırma yapılmıştır. Bundan sonra Milli Eğitim Bakanlığı tarafından basılan *Örnekleriyle Türkçe Sözlük* ile mukayese yapılmıştır. Daha sonra Türk Dil Kurumu *Tarama Sözlüğü* ile karşılaştırma yapılmış, sonunda da yine Türk Dil Kurumu'nun 12 ciltlik *Derleme Sözlüğü* ile her kelime karşılaştırılmıştır.

Derleme Sözlüğü hariç diğerlerinde Köseçobanlı ağzında kullanılan kelimelerden çok büyük bir kısmına ulaşamamıştır. Ancak *Derleme Sözlüğü*'nde burada verilen kelimelerin bazıları bulunmaktadır. Tarafımızdan derlenen kelimeler gerek söyleniş, gerekse anlam bakımından *Derleme Sözlüğü*'nde aynen bulduysa bunlar, bu yazıya alınmamıştır. Bununla birlikte burada verilen bir çok kelime *Derleme Sözlüğü*'nde farklı anlam ya da söyleniş farkıyla verilmektedir. Öyle ki aynı söylenişe sahip bir kelime yurdun farklı yörelerinde çok farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bazı kelimeler anlam daralmalarına uğramakta, bazıları karşıt anlamlarda ifade edilmektedir. Örneğin *Derleme Sözlüğü*'nde "izirap" kelimesinin karşılığı olarak "iltihap" karşılığı verilmektedir. Oysa bu kelimenin bizim derlememizdeki anlamı "utanmak ve hayalî davranmak"tır. Yine "ilişmek" kelimesinin Köseçobanlı'daki anlamı "ateşin tutuşması, yanmaya başlaması" iken *Derleme Sözlüğü* farklı bölgelerde bu kelimenin "şaka yapmak" ve "ırza geçmek" anlamında kullanıldığını söylemektedir. Yine "horanta" kelimesi *Derleme Sözlüğü*'nde: geniş delik, şamata, işe yaramaz durumda olan" anlamlarında kullanılırken aynı kelime Köseçobanlı'da "aile, evde bulunanlar" anlamında kullanılmaktadır. Bu örnekleri anlam farklılığı ve söyleniş farklılığı gibi özelliklere göre çoğaltmak mümkündür. Bu durumdaki kelimeler farklı anlamları ve söylenişleri ile burada verilmiştir.

Ayrıca *Derleme Sözlüğü* ve diğer sözlüklerde de yer almayan kelimelerin başına (#) işareti konulmuştur. Bu kelimelerin ilk defa kayda geçiyor olması bu çalışmanın özgün taraflarından birini oluşturmaktadır.

Derleme Sözlüğü'nde kelimelerin kullanıldığı yer kısımlarında Köseçobanlı da geçmektedir. Ancak burada bir ayrıntı söz konusudur. Köseçobanlı olarak bilinen yöre bu gün nüfus olarak oldukça kalabalık ama çok dağınık on iki kadar irili ufaklı köyden oluşan bir beldedir. Söz konusu köylerin adı şunlardır: Miskale, Taştüştü, Bardat, Alanboğaz, Gevleğiz, Gökkorum, Topraklık, Musalla, Olucak, Kaplap, Sıra, İhsu, Guñdal (Kumdal). Bu köyler arasında gerek yaşam gerekse dil bakımından ağız farklılıkları bulunmaktadır. Bu yazıda daha çok Miskale, Taştüştü ve Alanboğaz ağızlarından derlenen kelimeler alınmıştır.

Köseçobanlı Mersin'in Gülnar ilçesine bağlı belediye bir beldesidir. Torosların orta kesiminde Taşeli Platosunun kuzey doğu kesiminde yer alır. Kuzeyinde Ermenek, doğusunda Gezende Köyü ve Barajı ile Mut, güneyinde Kuskan Belediyesi ile Akova, batısında da Anamur'un yaylak yeri olan Tekeli beldeleri yer alır. Sert Akdeniz iklimine sahip olan bölgede kışlar oldukça sert, soğuk ve karlı, yazlar ise kavurucu bir sıcakla geçer. Denize 70-80 km. kuş uçuşu 45-50 km. olan bölge iklim ve bitki örtüsü yönüyle kıyı kesiminin hiçbir özelliğini göstermez. Bölgenin güney kesimlerinde katran ağaçları koruma altına alınmıştır. Büyük bir bölümünde meşe, ardıç, andız, yabancı armut ve erikler bulunur. Yöre halkının geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. İlkel yöntemlerle ve kısıtlı imkânlarla yapılan bu işlemlerde verim son derece düşüktür. Su kıtlığı, arazilerin azlığı, verimsizliği ve taşlık olmasına bir de modern teknolojiyi kullanmama eklenince ortaya bölge insanının yaşam kalitesi bakımından vahim bir durum çıkmaktadır. Bir çok bayındırlık hizmetine son on beş yıl içinde kavuşan bölgede eğitim imkânları da oldukça sınırlıdır.

Köseçobanlı Ağızında Kullanılan Kelimelerden Derlemeler

Ağdı́k: At, eşek vb. yük hayvanları üzerine vurulan yükün ağırlıktan dolayı bir tarafının diğerine göre daha ağır olması, aşağıya sarkması.

Ağın-mak: Çok acıkmak, açlıktan ölecek dereceye gelmek.

Alemet: Bir şeyin gereğinden fazla olması durumu.

Alta: Keçi, koyun ve bunların oğlak ve kuzularının bir arada bulunduğu birliktelik.

Añız: Buğday arpa, yulaf, yonca ve ot gibi vb. bitkilerin tarladan biçilmesinden sonra toprak üzerinde kalan sap kısımları.

Arılık: Genellikle muska yazan kimselere verilen sembolik para. Sadaka anlamında da kullanılır.

#Arpış-mak: Herhangi bir engel ve ya ağaç üzerine keçilerin ön ayaklarını atması.

Aşıt: Gözden uzak, görülmesi zor, yakın çevrede olup bulunulan yerden görülemeyen yer ya da nesne.

Avar: Mevsimlik olarak sebze ekilen yer. Sebze bahçesi.

Avarlık: Belirli olarak her zaman sebze (avar) ekilen yer.

Avlağı (avlaa): Ahırda hayvanların ayakta yem ve samanlarını yemeleri için yapılan, her hayvana ayrıca tahsis edilmiş kısımları bulunan yüksekçe bölüm.

#Azabaşa: Ne yapıp ettiğinden kendisinin de haberi olmayan sorumsuz, savruk yaşayan kimse. Başiboş.

Bahacı: Fazla fiyata satan.

Barı: Tarlaların etrafına çalılardan çekilmiş çit.

#Barkaç: Genelde plastikten yapılan ve içerisinde sıvı maddeler taşınmak amacıyla kullanılan kova benzeri ev eşyası.

Baskı: Genç kızların saçlarına taktıkları ince metalden yapılmış toka.

Bayam: Badem ağacının hem meyvesi hem de ağacı.

Beğir-mek (beer-mek) Küçükbaş hayvanların acı acı bağırması, melemesi.

Belermek: Birinin karşısındakine bön bön bakması, anlamsız şekilde bakmak.

Beze: Hamurdan ekmek yaparken bir yufka çıkacak kadar parçanın yuvarlanıp top haline getirilmiş şekli.

Bici: Yeni doğmuş inek yavrusu. Birkaç gün kullanılır ve genellikle sevimlilik ifadesi olarak söylenir.

Bille-mek: Dağınık duran ya da dağılmış bir şeyi bir araya getirmek, toparlamak, biriktirmek.

Bişsek: Dana derisinden yapılan yayık tulumunun içerisinde yoğurdu çalkalamaya ve yaymaya yarayan ince, uzun saplı ve mantar başı gibi delikli ucu bulunan araç.

#Bit-mek: Bir yerde sabit olarak hazır bulunmak.

Buğelek: Bir tür yabanî arı. Özellikle sıcak yaz günlerinde ortaya çıkar ve hayvanları ısırıldığı zaman deliye çeviren özelliğiyle meşhurdur. Hayvanların bu sıradaki tepkilerine “buğelek tuttu” denir ki bu sırada onları zaptetmek neredeyse imkânsızdır.

Buğet (boğet): Bir akarsuyun ya da yağmur yağdığına dereden akan suyun önüne engeller konulmak suretiyle oluşturulan küçük su birikintisi.

Burç: Tomurcuk.

Burçak: Bir tür tahıl. Hayvanlara yem olarak kullanılır.

Burçalak: Toros yaylalarında bozkır arazilerde ilk bahar aylarında yetişen, toprak altında turp şeklinde genişçe bir gövdesi ve kalınca bir kabuğu bulunan, toprak üzerinde boz kıvrıkcık yaprakları bulunan ve yenilebilen yer elmasına benzer bir bitki.

Butrak(buturak): Tarlalarda ekilen mahsuller içerisinde biten, yapışkan, dikenli zararlı bir ot.

#Cırcır: Fermuar.

Cızlama: Yumurta ve undan yapılan hamurun sıcak sac üzerine dökülerek daha çok kahvaltılarda yenilmek üzere yapılan bir tür kızartması.

#Ciliz: Hayvanların aşırı aç olması.

Cubur: Üzümün pekmez yapılmak üzere çiğnenmesinden sonra geriye kalan posası. İyi olmayan üzüme de denilir.

Cülüp: Cıvcıv.

#Cüzbüdük: Olur olmaz şeylere ağlayan çocuk.

#Cüzüle-mek (cüzle-mek): Küçük çocukların ağlaması, ağlamak isteği olmaksızın ağlamaya çalışmak.

Çalkama: Sulandırılmış ayran.

#Çalmak (Çılğıç ile): Yerleri süpürmek.

Çaltı: İğneli ağaçların kalın iğnesine verilen ad.

Çandır(ı): İyi cins bir hayvanın cins olmayan türleri ile üremeleri sonucunda melezleşmiş hali.

Çat: İki yüksek dağ arasında kalan basık bölge için kullanılır.

#Çatma: Eşek üzerine yük vurulabilmesi için ağaçtan yapılan ince yük aleti.

Çavmak: Sıvı bir maddenin kokusunun yakın çevresine hızlı bir şekilde yayılması, koku saçması.

Çavşur (çavşır): Dereotuna benzer ince yaprakları olan eşek ve atın cinsel kuvvetini artırdığı söylenen, bozkırlarda yetişen uzun boylu, rezeneye benzer yaprakları olan ince yapraklı bir bitki.

Çebic: Oğlaklık dönemimi bitirmiş erkek ya da dişi keçi.

Çekme: Bozkırda yetişen, kısa boylu, bodur, yeşil renkte, yarım küre şeklinde yerden şişerek büyüyen ve kuruyunca ateş tutuşturmaya yarayan bozkır bitkisi.

Çeleñi: Yağmur sularının çatıda biriktirilmesi ve belirli bir yerden akmasını sağlamak amacıyla yapılan basık yer ya da çatılardaki saçaklar.

Çeler-mek: Sert ve imalı bir şekilde bakmak.

Çevt: Meşe ve benzeri bitkilerin palamutları dışında bulunan kalınca pürüzlü kabuk.

#Çeyrek (Çeerek): Tahılları ölçmekte kullanılan bir birim. Aynı zamanda bu ölçü biriminin kabına da “çeyrek” denilir. Bir çeyrek yaklaşık olarak iki kiloya tekabül eder.

#Çılğıç: Yerleri süpürmek için dalı sık ağaçlardan yapılmış demet. Hayvanlara vurmak için yapılan ince uzun sopaya da denilir.

Çıngı: Kıvılcım.

#Çıtıbtı (Çıtıbtı): Elbiselerde kullanılan çıt pıtlar.

Çıtlık: Melengiç. Akdeniz bitki örtüsü içerisinde yer alan, yetişkin olanlarına çam fıstığı aşısı da yapılabilen, küçük boylu, koyu yeşil meyveleri olan yabani bir ağaç.

#Çiğge: Hayvanlara yapışarak onların kanlarını emmek suretiyle yaşayan asalak hayvan.

#Çiğgele-mek: Badem, fıstık vb. çerezlerin kabuklarından temizlenmesi.

Çim-mek: Banyo yapmak, açık havada deniz, dere, ırmak gibi yerlerde yıkanmak.

Çingil: Bir tutamlık üzüm demeti.

Çirpi: İnşaat işlerinde duvarın düz yapılmasını sağlamak için ucuna ağır bir demir (şâkül) takılan ince ve sağlam ip.

Çirpişmek: Hafif hafif yağmur yağması.

#Çirp-mek (çirp-mak): Bez, kumaş vb. şeyleri silkelemek. Küçük meyveleri olan bir ağacın meyvelerini ince uzun bir sopayla dallarına vurmak suretiyle indirmeye de “çirpmek” denilir.

Çokmak: Keçilerin ayaklarını havaya kaldırarak ağaç üzerine atlamalarıyla ağacın yapraklarını yemesi.

Çokuntu: Keçi ve koyun sürüsünün iştahla yiyeceği ağaçlık.

Çomaç: Taze yapılmış bazlamaların içerisine peynir, yağ vs. koyup yuvarlanarak elde kolay tutmaya yarayacak hâle getirilmiş şekli.

#Çonnaş-mak: Topluca yenilen ya da paylaşılan bir şey üzerine hücum etmek.

#Çorak: Özellikle yaz günlerinde küçük baş hayvanların suyu bol içmeleri için su içtikleri kap içine tuz ve unla karıştırılarak yapılan karışımı katmalarıyla oluşturulan hayvan içeceği.

Çömçe: Tahtadan yapılan büyükçe kepçe. Daha çok büyük kazanlarda pişen yemekleri karıştırmakta kullanılır.

Çömen: Tarla içerisinde ekim yapmaya mani olacak büyük taşların bir araya getirilmesiyle oluşan taş yığını.

Çörtük: Bozkırlarda yetişen boz renkli, küçük boylu ve yazın sarı çiçekler açan yabani bir ot türü.

#Çuğut-mak: Omuzlarını hafiften kaldırmış bir şekilde suçluluğunu hissettiren bir vaziyette utanç halinde durmak.

Davişda-mak: Bir iş yaparken eli ayağı dolaşircasına ve acemice acele etmek.

Debellen-mek: Yatak üzerine ya da yumuşak bir alan üzerinde ileri geri yuvarlanmak.

Dellen-mek: Deliye dönmek, her hangi bir şeye çok sinirlenmek.

Der-mek: Buğday nohut gibi tahıl ürünlerini biçmek.

Deşduvan: Özellikle ilk bahar ve yaz aylarında tarlalardaki ekinleri ve her nevi mahsulatı çobanların zarar vermesinden korumak için köylülerce seçilmiş koruma görevlisi.

Devele-mek: Vücudun bir uzvunu hafifçe kaşımak.

Dık-mak: Kapalı bir alana veya odaya bir kimseyi ya da hayvanları zorla girdirmek.

#Dildir-mek: Boş boş gezinmek, zaman tüketmek.

Dilke-mek: Katar halinde art arda giden yük hayvanlarının bir birine bağlanması.

Dilleş-mek: Yeni karşılaşılan biriyle ayak üstü birkaç kelime bir şeyler konuşuvermek.

Dilme: Ev yapımında kullanılan ağaçtan yapılmış düzdün, kalın kereste.

Diñel-mek: Birisinin karşısında anlamsız bir şekilde dimdik durmak.

Dit-mek: Vücuttaki bir yara kabuğunu kaldırmak.

Domal-mak: Beli hafif eğri bir şekilde durmak.

Domuş-mak: Suçluluk, sinirlilik ya da üzünlük hissiyle suratı asık bir şekilde bir köşede kendi haline durmak.

Doşañ: Eskimiş ama hâla giyilebilir ya da bir işe yarar eski elbise, bez.

Doşar-mak: Somurtkan bir şekilde beklemek.

Döş: İnsanların ya da hayvanların karın bölgesi.

Edik: Deriden yapılmış çizme.

Eftin-mek: (Evtin-mek) Çerez türü yiyecekler yiyerek vakit geçirmek.

Eggi: Kalın çam kabuğu. Bu kabuğun ufalanıp toz haline getirilmiş şekli. (Yayılan dana derilerinde iş bittikten sonra koruyucu madde olarak kullanılır.)

Eğüş-mek: Birileriyle açıkça matrak geçmek, alaya almak.

Eğirtmeç (ertmeç): Koyun yünlerini ve keçi kıllarını bükerek ip yapmaya yarayan alet.

Elim: Domates.

Elleme: Bir elin tutacağı kadar ot ya da ekin demeti.

Ellik: Orakla ekin yollarının ellerine daha fazla ekin alabilmeleri sağlamak ve kesici orak darbelerinden korumak için şimşir ağacından içi oyularak yapılan, sol elin son üç parmağına geçirilen eldiven benzeri alet.

Eñ: Tarlalarda kenar ya da yamaç kısımlar.

Ende: Elindeki ya da o. (işaret zamiri olarak kullanılır.)

Endere: Orası (işaret zamiri olarak kullanılır.)

Evlek: At ve öküzlerle çift sürenlerin bir fasılda dinlenmeden sürebilecekleri yer miktarı, kısım bölüm.

Evtik: Özellikle dağda yenmek üzere hazırlanan azıkların içine ekmekle yenmesi için konan yiyecekler.

Felek Demiri: İnşaat işlerinde ve taş sökmede kullanılan silindir şeklinde, ucu yassı demirden ya da çelikten yapılmış uzun ve ağır demir alet.

Fışkın (fışgın): Yağmurla karışık rüzgârlı hava.

Firt: Taze meyve ve sebzeye denildiği gibi, taze yapraklar için de kullanılır.

Fisil (fisgil): Ağaçların gövde kısımlarında ve toprağa yakın bölgelerinde boy veren genç, taze dallar.

Fisille-mek (fisgillemek): Ağaçlarda yeni dalların meydana gelmesi.

Fitire: Tarlaya ekilen mahsulün yer yüzüne çıktığı ilk günlerdeki hali.

Gabiş: Boynuzları olmayan erkek koyun ve/ya keçi.

Gamıt-mak (kamıtmak): Belirsiz ve anlamsız bir şekilde bakmak.

Gandak: Kaya üzerlerinde bulunan genişçe çukur.

Ganeviz: İçi boşaltılmış ve bir iş için kullanıma tahsis edilen teneke.

Gañırma: Bir cismi tabiatının aksine eğmeye, bükmeye zorlamak.

Ganne: Küçük cam şişe.

#Garelle-mek: Bir hesapta ortalama tahmin yapmak.

#Geven: Kurak iklimlerde yetişen, ince dikenleri olan, yerden şişerek yarım küre şeklinde büyüyen, bozkır bitkisi. İlkbaharda dikenleri yakıldıktan sonra biraz dövülmek suretiyle hayvanlara yedirilir.

#Geviş: Ağza alına lokmanın gevelenmesinden sonra yutulmadan önceki hali.

Gıcı (bulguncuk): Yağmur tanelerinin soğuk bir hava kütesinin içinden geçmesiyle hafif bir şekilde donması halinde oluşan yağış.

#Gıcırık: Ahır, bahçe ya da hayvanların buldukları yerlerin kapısını kapatmak için ince ağaç dallarından yapılan, genellikle çift pervaz ve geniş aralıklı kapı.

#Gıdık: Boyun bölgesi. Çocuk sevmeye kullanılır.

#Gıdıla-mak: Birisi karşısında onu sinirlendirecek olur olmaz boş laflar etmek, gevezelik etmek.

#Gıllân: Ortalıkta boş dolaşıp duran çocuklar için kullanıldığı gibi hayvanlar için de kullanılır.

#Gımcın-mak (gımcı-mak): Bir işle ortaya bir şey çıkmayacak şekilde oyalanmak, ya da isteksiz bir şekilde bir şeyler yemeye çalışmak.

Gınnap (gırnap): Kalın ip.

Gilik: Meyvelerin iç çekirdeklerine denildiği gibi palamut türü meyvelere de denilir.

#Gocuk: Kalın yünlü parke.

Gocun-mak (gucun-mak): Bir şeyden kendini sakınmak.

Gora: Anahtar. (Daha çok el yapımı uzunca olanlar için kullanılır.)

Govşak: Kapının ya da pencerenin birazcık açık bırakılmış hali.

#Göbüt: Karın bölgesi. (Sevme ifadesi olarak kullanılır.)

Göde: Kısa boylu şişman kimse.

Göden: Göbek ya da karın bölgesi.

Gölük: Dişi at. (Sadece dişi at için kullanılır.)

Gömpül: Patates.

Gön(en): Toprağın nemlilik durumu.

Göynek: Gömlek ya da gömlek altına giyilen uzun kumaş iç çamaşır.

Göynük: Ormanın yakılması veya sökülmesiyle elde edilmiş toprağı kırmızımsı verimli arazi.

Göynü-mek: Ateş karşısında bir şey yanmaya yüz tutmak, kızarmak.

#Gubara: Kösele ayakkabı tabanlarına sağlamlığı arttırmak ve aşınmasını önlemek için çakılan uçları geniş ve kalın raptiye benzeri metal parça.

#Gubus: El lambalarında alev veren fitilin içinden geçen ve içerisinde fitili döndürmeye yarayan bir çark bulunan alet.

Gumurdan-mak: Homurdanarak söylenmek

Guldur: Hadım olmak.

Gunna-mak: (Kunna-mak)Kedi, köpek, at, ve eşeğin doğum yapması, yavrulaması.

Gurdala-mak: Birisi ehli olmadığı bir makine ya da aleti oynamak.

Guz: Gölgesi biraz soğukça yer.

Guzluk: Keçi ve koyunların katıldığı üstü açık ve kenarı çalılarla çevrilmiş yer.

Güle-mek: At ve eşekleri yakın çevrelerindeki otları yiyebilecekleri kadar bir genişlikteki alana 'sikke' denilen ucu sivri ve uzun zinciri olan aletin yere çakılması yoluyla bağlanmak.

Güy-mek: Beklemek.

Hangıra: Neresi.(soru zamiri)

Hannıp: Keçi boynuzu meyvesi.

Haranı: Büyük kazan

Hatıl: Taştan yapılan evlerde binanın sağlamlığını sağlamak için duvar içine konulan ağaç kalaslar.

Hayat: Evlerin giriş kısmında bulunan geniş aralık. Modern evlerde hol olarak kullanılan alana benzeyen kısım.

Helke: İçine sıvı şeyler koymaya yarayan küçük bakır ya da alimünyum kova.

Heyvera: Başiboş gezinip duran. Avare kimse.

#Hırpıt (-1 kesil-mek): Bir işi yapmaya gücü kalmamak, iyice yorulmak.

Hobuç et-mek: Küçük çocukları sırta alıp taşımak.

#Hokente: Başı boş, işe yaramaz, avare dolaşan kimse.

#Honu: Onu (İşaret zamiri.)

#Honu hunu: (İşaret zamiri.) Bunu, şunu.

Horanta: Evde bulunanlar, aile.

#İlık-mak: Bir şeyi yemeyi veya içmeyi canı istemek, istek belirtmek.

İsdar: Kilim, heybe, çuval vb. dokumak için kurulmuş tezgâh.

İlişe: Çekirdekten yetiştirilmiş tarlaya ya da sera içine mevsimlik olarak ekilecek hâle getirilmiş sebze fidesi.

İliş-mek (Ateş): Ateş tutuşmak.

İncikleri çözül-mek: Dizlerinde derman kalmamak, bir işi yapmaya gücü kalmamak.

#İinner ki: "Neden yapar ki" anlamında kullanılır.

İpkala Kadere: Kaderimiz ne ise, nasıl olursa olsun.

İşlik: Gömlek altına giyilen iç çamaşır.

İzirap: Bir şeyden utanmak, ya da hayalî davranmak.

Kak: Meyvelerin dilimlenerek kurutulmuş hali.

Kaklık: Kaya üzerlerinde su biriken küçük oyuklar.

Kanat(ganat)(Kilim): Yaklaşık iki buçuk metre kadar uzunlukta yünden ya da eskimiş kumaş parçalarından dokunmuş kilim.

Kandil (gandil): İçi oyuk ağaçların gövdelerinden elde edilen ince levha şeklindeki geniş parça.

#Karagöpren: Verimli, siyah renkte içerisi az taşlı toprak.

Karaltı: Karanlıkta bir şeyin belli belirsiz görünmesi.,

Karsamba: Belli bir amaçla kısa bir süre için bir araya gelmiş geçici kalabalık.

#Kasırga: Hayvanların derilerine ve çıplak bölgelerine yapışıp kanlarını emen "çiğe"den büyük asalak hayvan.

Kayıt: At ve öküzle çift sürmek için demirden ya da ağaçtan yapılan ziraat aleti.

Kelefe: Yün ya da ipliğin serbest bir şekilde yuvarlanarak toparlanmış hali (çile).

Keri: Deniz kıyılarındaki kayaların dalgaların tesiriyle içe doğru oyulmaları şeklindeki kaya silsilesi.

Kertik: Bıçak veya benzeri kesici bir aletle kertme yapmak.

Kestel: Keçi kılının eğrilmesiyle elde edilen kalınca iplik.

Keşik Ol-mak: Bir işi yakın bir komşuyla beraber ve karşılıklı olarak keşik usulü yapmak.

Kevki: Küçük su kabağı.(maşrapa olarak kullanılır.)

Kırklık: Keçilerin kıllarını koyunların yünlerini tıraş etmeye yarayan büyük makas.

Kırk-mak (gırk-mak): Keçilerin kıllarını koyunların yünlerini kesmek.

#Kıza dolan-mak: Sevilen bir kıızı takip etmek.

#Kikirde-mek: Bir şeye ya da kimseye karşı hafif hafif alaycı bir üslupla gülmek.

#Kile: Tahıl ölçü birimi. Yaklaşık olarak 64 kiloya tekabül eder.

#Kilim yaz-mak: Bir yere kilim sermek.

Kirtik: Kullanıla kullanıla iyice küçülmüş, tutulamayacak hale gelmiş sabun parçası.

Koka: Dantel yumağı.

Kolañ: Semerin eşeğın ya da atın sırtından arka tarafa, sağa sola kaymaması ve sırtta sabit durması için hayvanın karnının altını kavrayarak semeri sabitleyen enli, kısa ip.

Kovucu: Laf getiren götüren, dedikoducu.

#Köğük: Yumuşak taş.

Kösül-mek: Rahat bir şekilde ayaklarını uzatarak yatmak.

#Kösebaşı: Küçük yer minderi.

#Kraştır-mak (gıraşdır-mak): Yalan söylemek.

#Kulak menteği: Kulak ile göz arasında kalan hafif çukur ve yumuşak bölge.

#Kurdazi [bağla-mak]: Dağda kaybolan sürü ya da hayvanların kurtlar tarafından yenmemesi için yapılan bir tür batıl inanış. Keçi kılından yapılmış bir ipe bu işte ehil olduğuna inanılan bir kişi tarafından düğümler atılır. Bu kişi düğümlerin durumlarına göre o anda kaybolmuş olan hayvanların sağ olup olmadıkları konusunda mal sahibine haber verir ve yerleri konusunda tahminler söyler.

Kuşak: İnce yünden dokunan ve kadınların bellerine bağladıkları bir tür kumaş.

Kutu: Tahıl ölçü birimi. Yaklaşık olarak sekiz kilograma tekabül etmektedir.

#Küdürüş: Kısa boylu mukallit kimse anlamında olup lakap olarak kullanılır.

#Kükür-demek: Ağzını açmadan içten içe kükrer bir şekilde ses çıkarmak.

Külük: Hamurdan yapılan ve yağ içinde kızartılan poğaçaya şeklinde unlu mamul, kızartma.

Künne-mek: Sıcak yaz günlerinde koyunlar güneşten korunmaları amacıyla gölge bir yerde ya da birbirlerinin gölgeleri altına başlarını sokarak iç içe olacak bir şekilde yığılmak.

#Kürsün: Kar fırtınası etkisiyle oluşmuş kar birikintisi.

Kürt: Dallarının elastikiyeti, sağlamlığı ve gölgesinin kapallılığıyla (koyuluğuyla) meşhur bir maki bitkisi.

#Küşün-mek: Herhangi bir şey yapmaya isteksiz davranma, oyalanıp durma.

Leğençe: Bakır ya da alüminyumdan yapılmış genişçe leğen.

Lor: Ayranın pişirilmesiyle elde edilen hafif krem renginde, yağsız, kekre, bir tür keş.

Macca: Yara içerisindeki irin.

Manar: Süt ürünleri yapılan küçük işletme.

#Manıza: Tarladan mahsulün biçilmesi sonrasında geriye kalan kuru kökler ve otlar, anız.

Maş: Baklagillerden, tüfek saçması büyüklüğünde, yeşil renkte, kurutulduktan sonra daha çok çorbası pişirilen bir tür sebze.

#Mazak: Çam ve katran ağacı kozalakları.

#Mecrefe: Ağzı geniş çapa.

Mekiş: Çene.

#Meymenetsiz: Uğursuz, kendisinden hayır gelmeyecek şey ve ya kimse

Mıdık: Kesici aletlerin uç kısmı.

Mıntı: Küçük makas.

Mıskı: Cimri kimse

Mızımız: Bir şeyi eveleyip bükerek söyleyen, doğru düzgün anlatmayan.

#Mizmal et-mek: Eline geçen bir şeyi iyi değerlendirememek, işe yaramaz hale getirmek, israf etmek.

#Mukayt: Elindeki mala ya da eşyaya sahip çıkmak, hıfzetmek.

Muşmala (muşmala): Yurdun başka yörelerinde de yetişen “töngel” ve “beş bıyık” adı da verilen bir tür meyve

Mühmele: Uyuşuk, uykulu, baygın davranan kimse.

Namazla: Üzerinde namaz kılınan kilim vb. şeyler, seccade.

#Nekbet: Kahrolası, bela, anlamlarında hakkında ilenilen kimse için söylenir.

#Oñart(d): Bir şeyin düzdün ya da uygun tarafı. (örnek: Ayakkabıyı ters giymişsin, onu oñard giy.)

Öğendire: Öküzlerle çift sürerken onların daha hızlı yürümelerini sağlamak için ağaçtan yapılan ve ucuna küçük bir çivi de yerleştirilen ince uzun sopa.

#Öğrü: Bir şeyin devamı, arta kalan kısmı.

Öğse: Ağaçların iri budaklarında kendiliğinden meydana gelen ve bir başka ağaç türü görünümünde olan oldukça kırılğan, kısa dalları ve koyu yeşil yaprakları bulunan ağaç asalağı.

Ölçer-mek: Ocakta yanan ateşin daha alevli yanması için odun parçacıklarını alev içerisine dürtmek. Birilerini genellikle olumsuz manada bir iş yapması için gereğinden fazla teşvik etmek, azmettirmek.

Ömük: İnsanın boyun kısmı.

Önmek: Birilerini geçeceği bir yol üzerine pusu kurarak takip etmek.

Öreğen: Ev yapımında katlar arasında ve çatıda kullanılan kalın ağaç kalaslara denilir.

Örk: Hayvanları açık arazide bir yere sabitlemek için kullanılan ucunda toprağa çakılacak sivri bir sikkesi bulunan ucun zincir.

Ötürük: İshal olmuş insan ve hayvanın sıvı posası.

Partı: Yaklaşık olarak iki metre uzunluğunda biraz yassıca kalın ağaç parçası.

Patas: İki avucun alabileceği miktar. Bir avuç dolusu.

#Pelit: Meşe ağacı.

Pertle-mek: (petlemek) Karşısındaki insana anlamsız ve gözleri iyice açılmış bir şekilde dikkat kesilmiş bir halde sabit bakmak.

Pıldım: Semerin öne kaymaması için semerin üst arka kısmından, hayvanın kuyruk üzerindeki geniş ipe bağlanan kısa ince ip.

#Pırma-pızık: “Çil yavrusu gibi dağılmak” deyimini yerine kullanılır.

Pinar: Dikenli ve kışın dökülmeyen yapraklara sahip, küçük palamutları olan bir maki bitki. .

#Püse: Çam katran gibi yağı bol ağaçların yakılması sonucunda posa olarak ortaya çıkan koyu siyah sıvı madde. Yaraların ve soğuk yarıklarının tedavisinde kullanılır.

#Sap: Tarladan yolunan ekinlerin ve diğer mahsulün tarlanın düz bir yerine patozda sürülmesi için biriktirilmiş hali, harman.

Sapak: Gidilmesi zor ana yoldan ya da merkezden uzak bölge.

Sağan: Tabak.

Savak: Suyun ana kanaldan tali bir kanala bağlantı yapıldığı yer, saf kimse.

Savrık: Dişi hayvanların çiftleşme dönemlerinde erkek cinslerini isteme haline girmeleri.

Say: Geniş, yassı ve düz taş.

Sayacak: Ocakta ateş üzerine tencere koyabilmek için demirden yapılmış üç ayaklı eşya.

Sayvant: Dağ evi anlamında kullanıldığı gibi ev anlamında da kullanılır.

Sıvkır-mak: Bir şeyi son damlasına kadar boşaltmak. Sıvı şeylerde kullanılır.

Siğit-mek: Koşmak.

Siñ-mek: Saklanmak.

#Sinmencik: Saklambaç oyunu.

Sitil: Bakır ya da alüminyumdan yapılmış küçük kova.

Solgu: Büyük taş dibekler içerisinde tahıl dövmeye yarayan tahta çekiç.

Sömek: Mısır koçanı.

Sürgüle-mek: Kapıyı kilitlemek.

Sütlegen: Koparıldığı zaman içerisinde süt gibi beyaz bir madde akan ot.

Süygün: Bir ağacın yeni çıkan dalları.

Şakıldak: Nohutların dışında bulunan ince kabuklar.

Şıpkın: Dayanıklı ve elastiki ağaçlardan kesilen ince uzun sopa.

Şırana: Üzün çiğnemek için yapılmış kenar yükseklikleri yarım metre kadar olan genişçe havuz.

Şişek: İlk defa yavrulama zamanı geldiği halde yavrusu olmayan koyun. İki yaşındaki genç kuzu anlamında da kullanılır.

#Şivşitle-mek: Birilerini kötü bir iş yapmak için teşvik etmek, azmettirmek.

Tahra: Demirden yapılan ve genellikle keçi ve koyunlar için ağaç kesmeye yarayan tek elle kullanılan, kesici alet

Tahrana: Buğdayın taş dibeklerde dövülmesi sonrasında süt ya da ayran ile pişirilerek kurutulması. Çerez olarak tüketildiği gibi pişirilerek yemek olarak da kullanılır. Ayranla yapılanına "ekşi tahrana", sütle yapılanına "sütlü tahrana" denilir.

Tarak: Patika, keçi ve koyunların gitmeleri sonucunda oluşmuş çok ince dağ yolu.

Tekne: Hayvanların su içtikleri uzun ve geniş kap.

Tezek: Büyükçe, biraz katılaşmış toprak kütlesi.

Tirik: Sincap.

Toklu: Bir yaşını yeni doldurmuş erkek koyun.

Tokuç: Taşların üzerinde çamaşır yıkarken elbiseleri daha iyi temizlemek için onlara darbe indirmeye yarayan ağaçtan yapılmış yassı bir gereç.

#Tokya: Plastik terlik.

#Torula-mak: Hayvanların yemesi için ağaç dallarını keserken ağacı ana budaklarından kesmek.

Tömbek: Küçük ardıç ağacı.

Tuluk: İyice temizlendikten sonra içerisine su ya da peynir konulan deri tulum.

#Uhra: Hamurdan ekmek yaparken yufkanın hamur tahtasına ve ele yapışmaması için kullanılan un.

#Urup: Tahıl ölçü birimi, yaklaşık olarak iki kiloya tekabül etmektedir.

Uyku semesi (sömüsü): Daima uykulu gezen, çok uyuyan.

#Ülbük: İbrik, çaydanlık ve benzeri su kaplarında suyun dışarıya döküldüğü küçük ağız.

Ülübü: Baklagillerden beyaz renkte ve göbek kısmında siyah bir noktası bulunan fasulyeye benzer bir tür sebze.

Ütle-mek: Yere dökülen her hangi bir şeyi teker teker toplamak.

Ütmek: Çok pahalıya satmak.

Yaba: Saman işlerinde kullanılan uzun saplı ve geniş ağızlığı olan kürek biçimli tarım aleti.

Yağın: Hayvanların bel kısmı.

Yağır: Derinin üzerindeki kılların çeşitli sebeplerle dökülerek kavlaması.

Yağlık: Küçük mendil.

Yalman: İleri fırlatmak için ele uygun gelen taş.

#Yampar: Şeytan yapılı, bozuk şekilli, yaramaz.

Yañaz: Her şeye itiraz eden, tutucu, inat.

Yazmış: İlk doğurma yılında yavrulamış genç keçi.

Yeğni: Yükte hafif olan.

#Yel avuç: Bir elin alacağı kadar.

Yelin: Hayvanların göğsü.

Yelle-mek: Bir yere yerleşmek, yurt edinmek, iskân etmek.

#Yelpız: İlk baharda yağmurların arkasından bozkır arazilerde kısa sürede büyüüp sonra çabucak kuruyan ince dallı ot.

Yenek: Hayvanlar tarafından iştahla yenen ağaç dalı.

Yiğe: Karnını doyurmak için olmadık yaramazlıkları yapan hayvan.

Yirik: Çeşitli darbeler sonunda deriden mamul bir şeyin zamanla eskiyip bir tarafının delinmesi ya da yırtılması.

#Yol bacısı: Bahçeden hasılatı toplayıp yük hayvanlarına yüklendikten sonra yolda giderken çocukların bir şeyler istemesi üzerine onlara verilen sebze meyve türü yiyecekler.

Yoyul-mak: Bir şeyin kullanılamaz hale gelmesi, bozulması. Kimyasal değişimler için kullanılır.

#Yunak taşı: Üzerinde çamaşır yıkamaya yarayan büyük, yüksekçe ve düz taş.

Yuvmak: Toprak damlı evlerin damlarını yağmur yağdığında akmaması için yuvak denen silindir şeklindeki taşla ileri geri giderek sertleştirmek.

#Yüklen-mek: Birisine bir konuda ısrarla sataşmak, baskı yapmak.

Zavrak: Pencere.

Zevklen-mek: Dalga geçmek, istihza etmek.

#Zevleği: Öküzlerle çift sürmek için onların boyunlarına takılıp boyunduruğa bağlanan kavisli bir şekilde eğriliği olan demir çubuk

Zıbın: Jarseden ya da pazen kumaştan dikilmiş uzun etekli kadın elbisesi.

Zifte-mek: Dışında kabuğu olan palamut, badem ceviz vb. meyveleri kabuklardan ayırıştırma.

Zom: Balyoz.

#Zöbedek: Çocuklar arasında oynanan bir oyun ve bu oyunda kullanılan aracın adı. Yere çakılmış bir kaide üzerine yere yatay olarak oturtulan ağaçtan bir kalasın, bir ucuna bir kişinin diğer ucuna da bir diğer kişinin birbirlerine bakacak şekilde binmek suretiyle ortadaki kaide etrafında dönülmesi oyunu. Bir tür tahterevalli gibi görünse de ondan farklıdır. Ters yönde ve giderek hızlanan bir hareket kabiliyetine sahiptir. Oyuncular farklı şekillerde ortadaki kalas üzerine binebilirler. Bunlarda biri: "eşekliğine" binmektir. Kalas üzerine tıpkı eşek üzerine biner gibi oturmak, diğeri: göbek üzeri binmektir. Kalasın üzerine göbeğin konulması ve ayakların serbest bırakılması halidir.

Üzerine binilen uzun kalasın ortasında beş cm çapında bir delik oyulur. Ağacı yontmak suretiyle açılan bu deliğin içinin düzgün bir şekil alması için hafifçe yakılır. Yere çakılan kalasın uç kısmında sivri bir çıkıntı kısmı oluşturulur. Bu sivri kısım üzerine konulan uzun kalasın ortasında açılan deliği kavrayacak şekilde uyumlu olması gereklidir. Dönme esnasında gıcır gıcır bir ses elde etmek için bu sivri kısım ile oyuk yerin öpüştüğü yere yağ ya da küçük bir et parçası konulur. (Aşağıda kaba hatlarıyla çizilmiş bir "zöbedek" görülmektedir.)

